

Den tyske filosof Peter Sloterdijk mener, at vi kun bliver mennesker, hvis vi har en almen dannelses- og formgivningstanke. Dannelse er et nødvendigt formynderi – nødvendigt for overhovedet at blive et menneske, der kan føre et selvstændigt liv, siger han om dannelse som sfære-byggende eksistens.

* Den tyske filosof Peter Sloterdijk er en rummets tænkner. I dette interview som Asterisk foretog på bagsædet af en taxa på vej til lufthavnen, spekulerer han over sammenhængen mellem dannelse og konstruktionen af de rum, mennesket lever og lærer i.

Du har engang skrevet: 'At komme til verden er en livslang opgave. Det er ikke gjort med fødslen alene'. Hvordan hænger denne tankegang om den evige fødsel sammen med dannelses-begrebet? I dine nyere værker beskrives mennesket som en sfære-byggende eksistens. Er dannelsen, som vi gennemløber, en rum-skabende og eksistentielt nødvendig proces for mennesket?

»Man må umiddelbart svare 'ja' til begge spørgsmål, men man må jo så også forsøge at sammenbinde de to 'ja'er' ordentligt med hinanden. Og hvordan gør man så det? Sikkert er, at det idealistiske, tyske dannelsesbegreb er blevet overvundet, men at det trods alt stadigvæk besidder en hård kerne. Ikke mindst består den hårde kerne i den idé, der blev udviklet af idealismen: At mennesket i frihed, uden biologisk determination, kan udkaste sit eget liv. Og vel at mærke ikke bare kan, men også må og skal gøre dette. At menneskeligt liv altså væsentligst er udkast. Det er en indsigt, som en langt mere pragmatisk, måske også mere utydelig og måske også en langt mere tragisk toneart gentager i dag. Og det er en indsigt, der langt mere entusiastisk lod sig høre i de tanker, der engang udspillede sig i det tyske gymnasium og på universitetet; nemlig at mennesket er det væsen, hvis liv kun lykkes, når det fører – 'führen' – et liv. Man skal ikke bare leve livet, men man må lære at føre. Dette 'führen' er egentlig

det samme som 'dragelsen' i 'opdragelsen'. Ordene har de samme rødder, byggende på den samme tanke og den kinetiske idé, at et levende væsen i en mere naturnær, umoden og uudvokset tilstand i bogstavelig forstand må føres ud af denne ved hjælp af særlige kulturelle teknikker. Det ligger også i det latinske begreb 'educatio'. Vi skal så at sige føres ud af denne primære tilstand, og dette levende væsen skal initieres til at blive et meget artificielt kulturvæsen, der samtidig skal kunne blive til en del af et sociologisk 'Gesamtkunstwerk'. I det moderne kan man sågar tænke kritisk og gå imod sit eget samfund, og isolere sig fra det. Mange menneskers hovedbeskæftigelse i dag er jo at trække sig tilbage og at minimere eller ligefrem fornægte livets sammenhæng med andre menneskers. Også ensomheden er en artificiel samfundsmæssig situation, der må læres.«

Skal alle disse fænomener nu beskrives som meso-sfærologi i det kommende tredje bind af hovedværket 'Sphären'?

»Ja, til meso-sfærologi hører alt det, der er mindre end kosmos, gudsriget og imperierne. Som læsere af Dante vil vide, er kosmos eller gudsriget præget af den samme egenskab: perfekt rundhed, struktureret af cirkler, kredse og hvælvinger. Teologien er også læren om de rette ringe. Det er en sælsom overraskelse; men hvis man betragter kilderne, bliver denne homologi ganske overbevisende og uundgåelig. Og meso-sfærologien gør selvfølgelig det, som det sidste kapitel af makro-sfærologien (andet bind, SNL) allerede har forberedt. Den stiger ned fra disse overjordiske verdener, disse imaginære im- ▶

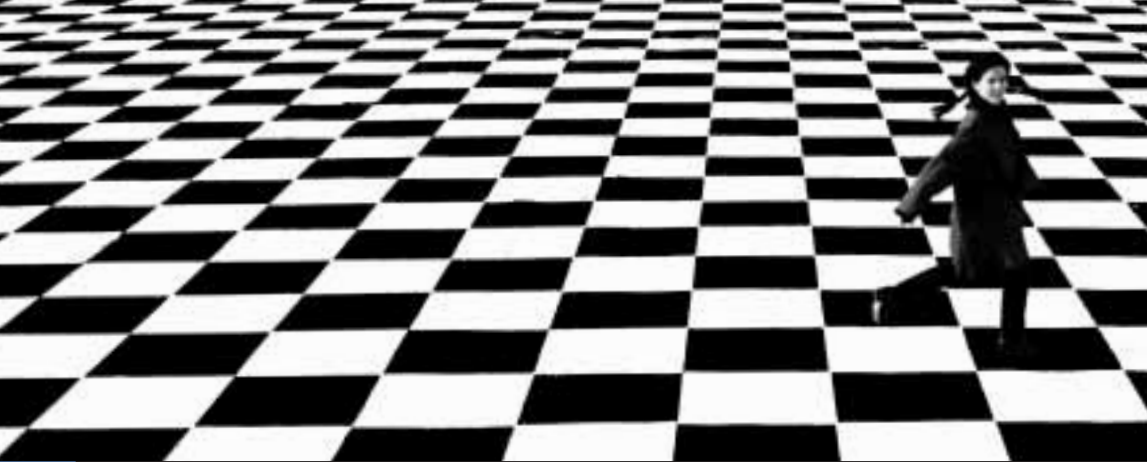

FOTO: SCANPIX/MAURIEL DE SEZE PEDERSEN

22 Mennesker har brug for opdragere

- munsystemer og absolutte cirkler, og så må vi vende os mod mindre formater. Jeg har jo tidligere arbejdet med og påbegyndt mit værk med en fremstilling af de mikro-sfærologiske systemer (første bind, SNL) og med de intime dyader – med parret, med relationen mellem moder og barn eller med de religiøse eremitter med deres indre absolutte poler ('den guddelige Anden') – og jeg vil nu i den tredje del udvikle en empirisk pneumatologisk indstilling. Det vil sige, at jeg beskriver animerede systemer i alle mulige formater, af en størrelsesorden spændende fra en lejlighed i et boligkompleks til en social organisation som for eksempel en fodboldklub eller en nationalstat.«

Er dit rumbegreb en betingelse, måske ligefrem en forudsætning for de sociale processer mellem mennesker – eller et sideprodukt af disse?

»Rum-begrebet er konstitutivt for samfundsbegrebet; men det begreb om rummet, jeg anvender, er et ikke-trivielt rumbegreb. Det er ikke et fysisk rumbegreb. Tesen er, at rummet opstår gennem kommunikation. Vi skal ikke forestille os rummet som en beholder, indeholdende et tre-dimensionalt koordinatsystem, i hvilket menneskene så forekommer og har forskellige forbindelser med hinanden, som man kunne kalde kommunikation. For så ville rummet være ældre end kommunikationen, og hele teorien ville være til ingen nytte. Jeg hævder, at kommunikationen er ældre eller mere grundlæggende end rummet, selvom dette rumbegreb så måtte være et andet end fysikerens rum. Der er tale om et specifikt socialt eller partcipatorisk rum, som jeg gerne vil kalde det, i hvilke flere subjektiviteter er sammenflettet med hinanden. I kommunikationen er man sammenfiltret med hinanden. Når man kommunique-

rer forestiller man sig, at en lukket struktur – et subjekt – træder i forhold til et andet subjekt. Men det er et misvisende billede.«

Har vi overhovedet brug for dannelses- og formgivningstankegangen, når mennesket er evindeligt tilblivende – eller vil denne forestilling altid være en paternalistisk og undertrykkende tankeform og drivhus-logik?

»Jeg tror for det første, at drivhus-konceptet er så alment, at man ikke kan udvikle et begreb om mennesket, hvis man ikke samtidig har udviklet et begreb om og for dette drivhus. Drivhus-metaforen er mere maternalistisk end paternalistisk. Den har mindre at gøre med herredømme end med analysen af luksus.

Jeg går ud fra, at mennesker er konstitutivt forvænnet eller forkælet – 'Verwöhnt'. På engelsk eller fransk gives knap nok en mulighed for at udtrykke denne mening, som det tyske ord besidder, adækvat. 'Spoil' på engelsk er for entydigt og negativt. Og siger man 'pamper' taler man mere som en voksen ned til et barn. 'Verwöhnen' betyder ganske enkelt, at man som levende væsen eksisterer i en form, hvor man udvikler vellevned. Menneskene er anlagt på at skulle ud- og aflade. Det gamle og rette kirkelige udtryk ville være eftergivenhed. Mennesket står i en kulturel situation, hvori det til stadighed foretager en art afladshandel med realiteten. Det kan man ikke udtrykke helt præcist med de psykoanalytiske begreber, selvom Freud kommer meget tæt på gennem sine analyser af henholdsvis realitets- og lystprincippet. Så længe mennesket lever under lystprincippet, vil det søge at kaste eksistensens tyngende forhold af sig, blandt andet ved at manipulere med livet.« ▲